

۹۹ گام

آموزش زبان فارسی درسی

برای سواد آموزان

کتاب درسی

(دوره اول)

www.shahmama.com

مؤلف: پروفیسور محمد ابراهیم سروش منشی زاده
ویراستار و مدون: عتیق الله فقیری

ویژگی ها:

نام کتاب: ۹۹ گام، آموزش زبان فارسی دری برای سواد آموزان
کتاب درسی، دوره اول

مؤلف: پروفیسور محمد ابراهیم سروش منشی زاده

ویراستار و مدون: عتیق الله فقیری

شمارگان: ۱۵ جلد

چاپ نخست: بهار ۱۳۸۷ خورشیدی، هالند

همکار صفحه آرایی: www.shahmama.com
بخش نشرات نهاد انکشاف اجتماعی افغانها "شاهمامه"، هالند

شماره تماس ۳۱۶۴۱۳۷۵۶۳۸

www.shahmama.com

"شاهمامه"

همکار چاپ:

حق طبع و کاپی محفوظ است.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

**اقْرَبِ اسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ. خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ. اقْرَأْ وَرَبُّكَ
الْاَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ. عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمِ.**

ترجمه: (ای رسول گرامی!) چهره و سیمای قرآن را بنام پروردگارت که خدای آفریننده عالم است بر خلق قرائت کن. آن خدایی که آدمی را از خون بسته آفرید، و بدان که پروردگارت کریمترین کریمان است. آن خدایی که بشر را علم نوشتن آموخت و به آدم آنچه را که نمیدانست تعلیم داد.

پروفیسور ابراهیم سروش منشی زاده

پیشگفتار

حمد و سپاس بر آن خالق که هستی در تسلط قدرت اوست و هزاران شکر و عبودیت را وظیفهٔ بندگان خود قرار داد تا باعث افتخار ملکوت اعلیٰ گردد. از اینکه به من ناتوان این توانایی را اعطا فرمود تا بتوانم خدمتی برای همکیشان کشور عزیز خود افغانستان انجام دهم، شکران بی حد به جا می آورم. بدون تردید اقدام به هر عملی بدون انگیزه و هدف شده نمیتواند؛ همین منظور سبب شد تا کتابی جهت آموزش زبان فارسی دری برای بزرگسالان مملکت عزیز خود که سالها از نعمت سواد بی بهره مانده اند، آماده کنم که در واقعیت ارزش کتاب بودن را داشته باشد و در متن آن تمامی اهداف و قواعد زبانشناسی در ساحةٔ عمل پیاده شود. اینک به طور بسیار فشرده اهداف را در این مقدمه به قسم مفصل برای رهنمایی آموزگاران عزیز معرفی میکنم.

این کتاب درسی از سه قسمت ساخته شده:

۱- متن درسی ۲- رهنما برای آموزگاران ۳- کتاب مشق و تمرینات

یاد آور میشوم که خودم در رشتهٔ زبان شناسی از دانشگاه بلومنگتن اندیا Bloomington Indiana تخصص دارم و سالهای زیادی سرو کارم با تدریس زبان انگلیسی گذشته است. زبان فارسی دری همان زبان مادری ام است که با داشتن همان سابقهٔ طولانی و فقدان موجودیت متن برای بزرگسالان که به زبان مادری تکلم میتوانند، اما در خواندن و نوشتن آن عاجز اند، ضرور دانستم در این راستا خدمتی کرده باشم. ساختار این کتاب بر همان چهار اصل (مهارت زبان) که شامل شنیدن، گفتن، خواندن، نوشتن است، در نظر گرفته شده است.

طریق تحریر متن کتاب

در قسمت هر درس اول کلمات مجرد آورده شده، مثل: انور، انگور و غیره که مربوط شنیدن و خواندن است؛ بعداً همان کلمات در جملات بسیار ساده جهت خوانش مورد تکرار قرار میگیرد. باز همان کلمات به نوع دیگری در مکالمه یا گفت و شنود بیان میگردد.

در قسمت بعدی، در بخش نوشتن، طریق نوشتن همان کلمات روی چهار خط مورد تکرار قرار میگیرد که آن یک قسمت مشق کردن یا تمرین را به همراه دارد.

در اخیر هر درس یک قسمت املا یا نوشتن از حافظه را در بر دارد. کتاب تمرینات که ضمیمه و مددگار واقعی متون است، بر علاوه آوردن مطالب فوق، بخش های مفید و ارزنده دیگری نیز در آن گنجانیده شده تا سطح دانش و معلومات نو آموز را در قسمت های گوناگون ارشاد کند.

هدف نوشتن

خواستم زبان فارسی دری را از شکل ابتدایی آن یعنی شکل آمدن الفبا با همان اشکال مختلف آن که در یک کلمه میباید، مد نظر گرفته متن کتاب خود را بالای آن اعمار کنم؛ به طور مثال: الف کوتاه در شروع کلمه (انور) در وسط کلمه (باد) در اخیر کلمه (بابا) تا اخیر تمامی الفبا. در هر درس کوشش شده است تا اهداف معین اخلاقی، تربیتی، دینی، معلوماتی و غیره در آن گنجانیده شود.

توقع و خواهش از آموزگاران محترم:

برای اینکه سکتگی و نقصی در تدریس این کتاب بوجود نیاید، توصیه میدارم آموزگاران عزیز قبل از تدریس، کتاب رهنما را به دقت مطالعه نموده و خود را به تمامی هدایات وارد ساخته و قدم به قدم به پیش روند. کتاب تمرینات را نباید سرسری گرفت، زیرا آن هم در اصل خود اصول و قواعدی دارد که باید در جریان تدریس در نظر گرفته شود و با دقت تمام انجام گیرد.

توصیه نهایی بنده آن است که طریق خشک عنعنوی قدیمی را توسط این روش جدید که مقبول خاطر همه زبانشناسان امروزیست، جاگزین نموده و از تمامی انواع مددگار درسی یا سمعی و بصری که درس را تازگی می دهد، استفاده به عمل آورده شود و اجازه ندهید درس خانه خواب خانه شود. در خاتمه گفتار خود با این بیت خاتمه میدهم.

درس معلم ار بود زمزمه محبتی جمعه به مکتب آورد طفل گریز پا را

www.shahmama.com
مؤفق باشید،

سروش شما

اظهار امتنان

از استادان بزرگوار محترم مختار عنبری و محترم عبدالواسع رحمانی که با توجه و دقت خاص در بررسی و بازنگری این سلسله متعهدانه همکاری کرده اند، نهایت سپاسگذارم؛ همچنان پیشنهاد های استاد زنده یاد پروفیسور عبدالغیاث نوبهار و مرحوم عبدالخالق خالقیار را در نخستین گامهای نگارش این سلسله جهت بهبود شیوه و روش های آموزشی این کتاب نیز نمیتوانم نادیده گیرم و سپاسگذارم از دانشمند ارجمند استاد لطیف ناظمی که با بررسی چند برگه اندک این کتاب، از رهنمایی سودمند شان بهره بردیم و امیدوارم در چاپ مجدد این کتاب، زمینه بیشتری برای ابراز نظریات ارزشمند شان دریابیم.

و نمیدانم به کدام زبان از خدمات ارزشمند این زوج جلیل القدر و مهربان محترم منیژه "نادری" و شوهر گرامی شان آقای عتیق الله فقیری که در تدوین، ویراستاری مطالب، کمپوز، دیزاین و تهیه زمینه چاپ این سلسله انجام داده اند، اظهار سپاس گذاری نمایم تا شایان آن خدمات صادقانه ارجمند آنها گردد.

واقعا جبران زحمات هر عمل را باید به مقدار ارزش آن انجام داد؛ ولی در بعض مواقع پای زحماتی در میان است که عقل و وجدان پاک از تلافی آن عاجز می شود. اگرچه برخی در این تصور اند که پاداش هر عمل را میتوان با پول سنجید؛ ولی این طرز اندیشه لیاقت تذکر ندارد و باید عاقلانه قضاوت کرد که در عوض خدمات گران سنگ ارشاد و هدایت جوانان، آن ماده ناچیز میتواند کافی شود؟ اکنون خودم در مقابل خدمات پاک و بی آلایش همچو یک موضوع قرار گرفته ام که حیرانم این پیش آمده دوست داشتنی بشری را چگونه پاسخ دهم. ناگزیر شده باید اظهار کرد چون زحمات آنها به منظور خدمت به هموطنان صورت گرفته، به کلی جنبه اجتماعی و بشر دوستانه دارد بنا بر آن پاداش آنها را از خالق جهان که مالک هر دو دنیا است میخواهم سعادت و بهروزی شان را از صمیم قلب از خداوند متعال تمنا میدارم و میگویم:

تو نیکی میکنی و در دجله انداز
که ایزد در بیابانت دهد باز

همچنان از آقای کاظم نوروزی و خانمش (دخترم) فروزان سروش که در جمع آوری شماری از کلمات و لوازم مورد ضرورت با من همکاری بیدریغ نموده اند اظهار امتنان مینمایم. خداوند معاون و مددگار شان باشد.

بنام خداوند بزرگ و توانا

این یک حقیقت میرهن است که شروع هر موضوع وقتی دلیزیر می گردد که آن موضوع به اسم خداوند (ع) آغاز و شکرانش را بجا آورد. سعی و تلاش برای فراگیری علم بدون سواد نا ممکن خواهد بود و آموختن علم به هر زن و مرد مسلمان فرض است و هر شخصیتی که در این راستا گامی برمیدارد، رضایت خداوند (ع) را کسب می کند و امروز در عصر و زمانی زندگی می کنیم که بی سواد جرم بزرگ بوده و هر انسان مجبور است تا خود را با سواد سازد و حکم خداوند را بجا آورد.

بدون شک از جمله تحقیقات و پژوهشهای که پروسه سواد آموزی نیازمند آن بوده و هست و دست اندرکاران فرهنگ و زبان و مسوولین تعلیم و تربیه آنطوری که باید و شاید، حق آن را ادا نکرده اند، دو چیز است:

یکی تدوین کتب درسی جامع که به همه موازین تعلیم و تربیه سازگار بوده بر علاوه که اشخاص و افراد کلان سال را مهارتهای خواندن و نوشتن لسان را یاد می دهد، همگام با آن سلوک ذهنی (طرز دید و فکر) شان را نیز تغییر داده و آنها را برای پذیرفتن مفکوره های جدید آماده سازد.

و دیگری تألیف و دستور العمل (اصول تدریس) زبان دری برای کلان سالان که بر اساس موازین علمی و با توجه به متون معتبر مسلکی و توسط اشخاص مسلکی تهیه و توام با کتاب درسی ارایه گردد.

هر چند که کتب سواد آموزی دری و پشتو در وطن ما بسیار تألیف شده است، ولی به هیچ وجه کافی نیستند.

تألیف کتب برای یادگیری نوشت و خوان بزرگسالان در لسان مادری شان از اساسی ترین ضرورت ها در امر سواد آموزی و توسعه فرهنگ و پیشرفت تمدن بشری به شمار می آید، لیکن با تأسف مفاهیم و محتوای کتب سواد آموزی قبلی در مسیر تاریخی خود دستخوش تغییر و تحول قرار گرفته و باید جای آن را مفکوره های عصر جدید و اسلوب و طرز تدریس جدید بگیرد.

علت این تغییر و تحول و جاگزینی، مرور زمان و پیشرفت علوم و تکنالوجی است که هر لحظه جهان را دستخوش تغییر و تحول ساخته و می بایستی پژوهشگران و محققان و مؤلفین کتب مفکوره ها و مفاهیم نوین و جدید را مد نظر گرفته و کتب جدید و مطابق نیازمندیهای عصر حاضر آماده سازند. ناگفته نباید گذاشت که در کتب سواد آموزی قبلی (قدیمی) نه تنها مطالب تازه مشاهده نمی شود بلکه در بیشتر موارد گمراه کننده هستند.

به صورت عموم در تألیف کتب دو مسئله عمده مد نظر است؛ یکی این که چطور بزرگسالان خواندن و نوشتن را بیاموزند یا آموختانده شوند، دوم این که مفکوره های جدید علمی را که برای زندگی مهم است، چطور در متن کتب گنجانید تا سواد آموزان از آن مستفید شده و در ذهن شان تغییرات مثبت ایجاد نموده و در زندگی شان مفید واقع گردد. پس در واقع کار نویسنده و یا مؤلف آنقدر ها آسان نیست که بعضی ها فکر می کنند؛ به خصوص در تألیف

کتاب درسی ایجاب می نماید که مؤلف بر علاوه که شخص عالم در رشته بخصوص است، می بایستی در همان رشته میتود و یا شیوه تدریس آن را بداند و از مفاهیم کلی پیداکوژی با خبر باشد تا توانسته باشد یک کتاب درسی مفید و به درد بخور جامعه تهیه نماید.

کتاب حاضر که توسط دانشمند محترم پروفیسور سروش تألیف گردیده و ایشان لطف فرموده افتخار ارزیابی آن را به این جانب سپرده اند، برای بنده جای مباهات و افتخار است.

چیزی که عیان است حاجت به بیان نیست. محترم سروش صاحب خود داکتر زبانشناسی و اصول تدریس می باشند و همه اصول و قوانین تعلیم و تربیه را علماً میدانند و به همه گفته های قبلی بنده مهر تأیید میگذارند.

من کتاب حاضر (زبان دری برای کلان سالان) را کلاً مطالعه و ارزیابی نمودم و با یک دید انتقادی هر درس و تمرینات آن را مورد مطالعه قرار داده و متن و محتوا و مفاهیم کلی کتاب را از نظر گذشتاندم. واقعاً کتاب فوق الذکر تمام اصول و قواعد زبان را در بر گرفته و هر درس و تمرینات آن بر علاوه که چهار پرنسیپ یا اصل یادگیری یا آموزش را یعنی شنیدن، گفتن، خواندن و نوشتن را مد نظر داشته بر علاوه دو مطلب عمده آموزش را یکی این که چطور کلمات و جملات و جابجایی حروف در سر، وسط و اخیر کلمه و همچنان کلمات و جملات پسندیده طوری درج کتاب گردیده که شاگرد سواد آموز به ذوق و علاقه خاص سنی و فرهنگی خود آن را فرا گیرد. دوم این که اصل هدف اساسی تعلیم و تربیه که عبارت از اصل تغییر مثبت سلوک است که کتاب و معلم هر دو وظیفه دارند تا سلوک شاگردان را به سوی اهداف عالی انسانی رهنمایی کنند که البته در کتاب حاضر این آرزو ها برآورده شده. ناگفته نباید گذاشت که کلمات و جملات و بالاخره پراگرافها به مفاهیم دینی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، صحتی و فولکور ما مرتبط گردیده و در رابطه به آنها قصه های شیرین ارایه گردیده که برای سواد آموزان انگیزه مثبت خوب داشته و عملیه تدریس را تسریع می بخشد و درس را دلچسپ تر می سازد. هکذا در تمرینات هر درس استقلالیت ذهنی و فکری سواد آموزان با در نظر داشت جنس زن و مرد مد نظر گرفته شده که به زیبایی هر درسی می افزاید.

اصل استقلالیت فکری یک رکن اساسی در علم تعلیم و تربیه بشمار می آید.

در کتاب حاضر (آموزش فارسی دری برای سواد آموزان) از جملات ساده و سلیس شروع و به جملات پیچیده و مشکل تر انجامیده که عملیه آموزش را سهل ساخته و سواد آموزان را بیشتر تشویق می کند تا با علاقه مندی زیاد تر طرز نوشتن و خواندن را یاد بگیرند. باید تذکر داد که این طرز کار زیبایی کتاب را مضاعف ساخته است.

تجربه طولانی محترم پروفیسور صاحب سروش در امر تدریس شاگردان و محصلان دانشگاه کابل و دیگر موسسات تعلیمی و خدمات بی شائبه جناب شان در ساحة تعلیم و تربیه شاگردان وطن عزیز ما و علاقه و ذوق بی نهایی که جهت خدمت گذاری در عالم هجرت و غربت داشته اند، این بنده فقیر و فقیر را وا میدارد تا حضور شان سر تعظیم خم نموده و از ایشان در زمینه تألیف کتاب حاضر شان اظهار امتنان و سپاس و قدر دانی نموده و از دربار ایزد متعال صحت و سلامتی و طول عمر استدعا نمایم.

با احترام

سید مختار عنبری

تقریظ

کتاب و یا بهتر بگویم کتابهای وزین و ارزشمندی که قرار است تحت عنوان "آموزش زبان فارسی دری برای سوادآموزان" به دسترس فارسی زبانان عزیز در سراسر جهان قرار گیرد، محصول و فرایند سالها کار و تلاش ثمر آفرین و بهره دهنده استاد بزرگوار پروفیسور ابراهیم سروش است که تجارب و کارکردهای گسترده بی در پهنای آموزش دهی زبان انگلیسی را در دانشکده زبان و ادبیات دانشگاه کابل دارند.

از اینکه استاد ارجمند لطف فرموده کار مرور و از نظر گذراندن این اثر گرانبها را به عهده من نهادند، ابراز سپاس و امتنان مینمایم و آرزومندم توانسته باشم این فرض را به گونه شایسته بی ادا نمایم.

کتاب حاضر که اوصاف و ویژه گی های آن را هم استاد گرامی محمد ابراهیم سروش و هم محترم عنبری صاحب و همچنان محترم عتیق فقیری و محترم منیژه نادری بر شمرده و مرا از تکرار آن مستغنی گردانیده اند، کتابیست مفید و در خور هرگونه ستایش که امید است هرچه زودتر به زیور چاپ آراسته و به دسترس فارسی زبانان گرامی قرار گیرد.

با احترام

پوهنیار عبدالواحد رحمانی

برگی در حاشیه این سلسله

خواننده عزیز این چند سطر را سپاسگزاریم که بعد از مطالعه نوشته های ارزشمند و همه جانبه دانشمندان و استادان ارجمند آقای سروش، محترم عنبری و محترم واسع رحمانی هنوز میخوانند چیز بیشتر در مورد این سلسله بدانند.

با استاد سروش زمانی آشنا شدیم که دنبال گردآوری مطالب برای نشریه نوپای (آموزشی و معلوماتی) نهال سرگردان بودیم و بعد از یک معرفی مختصر و نشست کوتاه با ایشان، درک کردیم که او با وجود بزرگی سن و سرگردانی های مهاجرت، هنوز چه عاشقانه و دردمندانه به هموطنانش می اندیشد. واقعاً زحمتی را که در نوشته این سلسله متقبل شده اند، قابل مکت و قدردانی است.

استاد سروش به زودی با کارها و نیازهای ما آشنا شدند و پیشنهاد همکاری در زمینه تدوین و چاپ کتاب شان را طرح کردند و ما که تازه نخستین شماره "نهال" را به نشر سپرده بودیم، به مشکل جرئت کردیم این پیشنهاد را بپذیریم؛ چون اگر حرف بالای آموزش زبان باشد، دانش، دقت و مهارت بیشتر در کار است.

استاد سروش که در رشته آموزش زبان انگلیسی تجارب ارزشمندی دارند و مدت زیادی در این عرصه کار کرده اند، با در نظر داشت روشها و میتودهای پذیرفته شده جهانی این سلسله را تهیه کرده اند که دارای سودمندی و ارزشمندی چشمگیر است. ایشان با بزرگواری یی که دارند، جهت تشویق و سهمگیری بیشتر ما در نشر این سلسله، مسوولیت بزرگ ویراستاری و تدوین متون کتاب را به ما پیشنهاد کردند که از یک جهت تجربه بس دشوار بود و از جانب دیگر مجال بود برای ابراز نظر و ایجاد رابطه مان با هموطنان نوآموز و نیازمند ما از طریق این کتاب که خود را با ایشان و در کنارشان احساس کردیم و خوشبختانه با داشتن یک کتابخانه کوچک "شاهمامه" و نیرو و علاقمندی به کار فرهنگی در این غربت، توانستیم داشته های خود را در اختیار سوادآموزان گرامی قرار دهیم.

در این کتاب به ویژه در دوره دوم آن بیشتر کوشیده ایم تا مطالب نو و مطابق ضرورت عصر و زمان در اختیار استفاده کننده گان قرار گیرد تا خواننده بتواند در پهلوی این که سواد می آموزد، در موارد مختلف معلومات حاصل کند. البته برای روشنی بیشتر مآخذ مطالب اقتباس شده نیز در حاشیه متن ها جا گرفته اند.

قابل یادآوریست که شماری از متون آخر دوره نخست، به ویژه در کتاب تمرینات دوره دوم بیشتر طولانی اند؛ با در نظر داشت شیوه های جدید آموزش زبان، برای سواد آموزان و حتی کسانی که زبان دوم می آموزند، توصیه میشود که با مطالعه متن های نسبتاً طولانی عادت کنند؛ تا از یکسو سرعت و استعداد خواندن شان تقویه شده با واژه های بیشتر آشنا شوند و از جانب دیگر آهسته آهسته به مطالعه کشانیده شوند. باید گفت که شرط نیست خواننده نوپرداز، تمام واژه ها را دقیق خوانده بتواند و صد در صد مفهوم آن را بداند؛ این یک تمرینست که با تکرار آن واژه ها ذهن نشین خواننده میشود و به مرور زمان خواننده مفهوم آن را در لابلای جملات درک میکند. البته خواننده متجسس و علاقمند خواهد کوشید تا با استفاده از فرهنگ لغت، به واژه های نامانوس بپردازد و چه خوب است اگر بعد از تطبیق دوره اول این سلسله، شما سوادآموزان را توصیه کنید که از یکی از فرهنگ های فارسی استفاده کنند و افزوده میشود که داشتن فرهنگنامه فارسی برای آموزگاران این کتاب حتمی پنداشته می شود.

چون این کتاب در نود و نو درس تکمیل شده است، جالب یافتیم که نام این سلسله را "۹۹ گام" گذاریم تا برای آموزگاران و سوادآموزان سهولت بیشتری در معرفی و دریافت آن ایجاد کرده باشیم.

بدون شک تا آنجاییکه مربوط کار ویرایش متن ها و زبان است، کمی و کاستی هایی در این کتاب موجود خواهد بود و امیدواریم با رهنمایی های سودمند صاحب نظران و دست اندرکاران زبان فارسی دری، در چاپ دوباره این سلسله تصحیح و تجدید نظر به عمل آید.

با سپاس،

عتیق الله فقیری و منیژه نادری

دست اندرکاران بنیاد شاهمامه، هالند

info@shahmama.com

www.shahmama.com